

Розвитку творчого потенціалу персоналу підприємства сприятиме групова робота керівників підрозділів підприємства, що реалізується, на нашу думку, за рахунок створення гуртків якості на вітчизняних підприємствах, створені на добровільних засадах, які ставлять за мету підвищення якості продукції через удосконалення процесу виробництва.

Вважаємо, що реалізація українськими підприємствами запропонованих заходів з підвищення кваліфікації персоналу, активізації групової роботи керівників підрозділів дозволить забезпечувати належний рівень конкурентоспроможності продукції, і як наслідок, підвищення загального рівня ефективності функціонування підприємства в цілому.

Висновки. Існуючий міжнародний довід в сфері управління якістю, на наш погляд, є достатньо цінним та потребує подальшого вивчення. Результати досліджень доводять, що гуртки якості на сьогодні є найбільш поширеною та дієвою формою мотивації працівників до творчого вирішення виробничих завдань при вирішенні проблем якості продукції. Використання українськими підприємствами досвіду японських фірм створюватиме належні умови для розвитку персоналу в професійному плані та забезпечуватиме ринковий успіх підприємства.

Література

1. Векслер В.М., Рифа В. М., Василевич Л. Ф. Менеджмент якості. К.: «ВД «Професіонал», 2008. – 230 с.
2. Елиферов В.Г. Управление качеством. Сказки, мифы и проза жизни. – М.: Вершина, 2006. – 296 с.
3. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: Навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
4. Шаповал М.І. Менеджмент якості: Підручник. – 3-тє видання, К.: «Знання», 2007. – 471 с.

Драчук Ю.З., Кочешкова І.М., Трушкіна Н.В.

СКЛАДОВІ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Розвиток економіки України в сучасних умовах для проведення масштабних структурно-інноваційних трансформацій потребує суттєвого посилення взаємозв'язку елементів інноваційного процесу на основі формування інституціональних засад, а сталий розвиток підприємств вугільної промисловості можливий лише у сприятливих інституційних умовах. Суб'єкти вугільного сектору економіки відчувають на собі значний вплив інституційного

середовища. Найбільш важливим критерієм сформованості ринку є наявність справедливих принципів і правил взаємодії його суб'єктів, що позначається на вартості інституціональних відносин. У сучасній науковій літературі існує певна низка думок як щодо розуміння сутності та складових інституційного середовища, так і використання інституційних чинників для вдосконалення діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств вугільної промисловості. У зв'язку з цим набуває актуальності необхідність систематизації змісту та особливостей складових інституціонального середовища: інституцій та інститутів з визначенням характерних ознак, що зумовлюють диференційність їх впливу на розвиток вугільної промисловості.

Виклад основного матеріалу. Парадигма інституціоналізму виходить з визначення категорій інституцій та інститутів, які пов'язуються передусім із соціальним характером організації суспільного життя, у тому числі закономірностями розвитку економічних відносин. Інститути мають вигляд створюваних людьми рамок поведінки, які впливають на політичну, економічну та соціальну взаємодію. Науковці визначають сучасний інституціоналізм як напрям економічної думки, який вивчає й описує механізми регулювання, впорядкування суспільного життя, діяльності та поведінки людей з урахуванням сукупності прийнятих соціальних норм, звичаїв, зразків поведінки (інститутів); досліджує форми організацій (підприємств) та інституціональну структуру підприємництва [1].

Вчені різних наукових шкіл на цей час приділяють значну увагу дослідженням проблем формування інституційного середовища розвитку економіки. Інституційні перетворення та їх вплив на суспільний розвиток, аспекти інституціонального забезпечення розвитку різних сфер економічної діяльності та особливості інституційних чинників економічного розвитку України досліджуються багатьма провідними науковцями, серед яких О.І. Амоша, І.П. Булеєв, В.П. Вишневецький, В.М. Геєць, В.А. Голян, В.В. Дементьєв, М.В. Дубініна, О.Ф. Івашина, Т.М. Качала, Ю.В. Кіндзерський, Ю.М. Коваленко, Т.М. Мельник, Ю.Є. Петруня, А.А. Чухно та інші. Необхідність дослідження якості інституціонального середовища в регіонах в умовах формування ефективної інституціональної структури обґрунтовано вченими Інституту економіки промисловості НАН України Л.М. Кузьменко та М.О. Солдак. Побудова моделей інституційного забезпечення розвитку регіонів на засадах економіки знань, визначення основних інститутів управління на регіональному та національному рівнях розглядається фахівцем Інституту регіональних досліджень НАН України М.В. Максимчуком.

На сучасному етапі актуалізуються дослідження з проблем інституційного забезпечення розвитку вугільної промисловості, оскільки ця сфера економічної діяльності характеризується складністю економічних та соціальних взаємовідносин як інституціональних проявів. Вивчення теорії і практики становлення інституційних відносин у вугільній промисловості дозволить сформувати принципи та стратегію інституційної адаптації даного сектора національної економіки. Інституційне середовище, в якому існують підприємства вугільної

промисловості, зумовлює суттєвий вплив на їх результативність та конкурентоспроможність.

У науці категорія «інституціональне середовище» розуміється як система інститутів, які реально мають місце (у даному випадку у вугільній промисловості) та визначають характер суспільного життя, перш за все, у його соціально-економічних проявах. Під поняттям «інститут» розуміється відносно стійка система норм, що регулює діяльність і взаємодію суб'єктів. Ця система будується на ієрархічності і взаємообумовленості суспільних чинників та відповідних інституцій.

Вугільна промисловість завжди є транзитивною, перехідною, далекою навіть від натяків на усталеність процесів. Ця ситуація характерна одночасним впливом і старих і нових інститутів, більшість яких знаходяться у стадії пошуку. Це породжує численні проблеми узгодженості індивідуальних і суспільних інтересів. Тому послідовність та адекватність інституціонального реформування вугільного сектору має дуже важливе значення для розвитку країни в цілому.

Аналіз літературних джерел свідчить, що науковцями значна увага приділяється також дослідженням з інституціонального забезпечення інноваційного розвитку економіки. Як стверджують вчені [2, с. 3], «Одним із головних завдань сучасного етапу розвитку української економіки є формування конкурентоспроможності промислового комплексу інноваційного типу». До важливих завдань з цього питання слід віднести думки вчених В.П. Вишневського та В.В. Дементьєва: «используя инструментарий институциональной теории, исследовать (в контексте инноваций) особенности этого порядка, то есть специфику структурированных взаимодействий между людьми, которые сформировались на основе институтов-правил с присущими им механизмами принуждения»; «используя инструментарий эволюционной теории, исследовать, как формировались институты-правила, препятствующие инновациям, и, уже исходя из этого, определить, что нужно, чтобы дальнейшую эволюцию правил направить в нужное для инновационного развития экономики русло» [3, с. 43, 45]. Структуру інституціонального середовища у сфері інноваційної діяльності запропоновано як таку, що включає нормативно-правову та законодавчу базу інноваційної діяльності; ринкові інститути в сфері інноваційної діяльності (фінансові інститути, інноваційні структури та інфраструктури підтримки); державні та місцеві органи влади у сфері інноваційної діяльності [4, с. 20]. Як зазначається у [5, с. 44], «сучасний інституціоналізм може стати теорією ефективної організації суспільного виробництва тільки за умови його опори на інноваційні теорії розвитку...» та «інституціоналізм як теорія в сучасних умовах розширює базу дослідження, включаючи ті соціальні інститути, які не мають формалізованої структури в суспільстві (є неформальними), але які відіграють все більш важливу роль в реалізації інноваційних процесів і технологій». Важливе значення, особливо у вугільній промисловості, має інноваційна реструктуризація, як «фактор активізації інноваційних змін, детермінованих переважно інституціональними, структурними, технолого-гічними чинниками», де інноваційну реструктуризацію можна охарактеризувати ще як «систему заходів, що ініціюють переведення

виробництва до нового стану, який відповідає об'єктивним потребам його інноваційного та соціально-економічного розвитку». Причому «Інноваційна реструктуризація функціонально спрямована, насамперед, на технічне оновлення виробництва на передовій технологічній базі, яка включає ресурсозберігаючі технології, а також націлена на структурні трансформації виробництва для його оптимізації, реорганізацію управління виробництвом і персоналом. Запровадження інноваційної реструктуризації потребує відповідного інституціонального середовища» [6, с. 27–29].

Авторами цієї статті пропонується розглядати «інституціональне середовище інноваційного розвитку вугільної промисловості» як сукупність норм і правил у сфері інноваційної діяльності підприємств вугільної промисловості, які регламентуються законодавчими та нормативно-правовими документами, економічних відносин, що регулюються інноваційними структурами (наукові парки, бізнес-інкубатори, технопарки, інноваційні центри) та інфраструктурними інституціями (інноваційні фонди, венчурні, лізингові, консалтингові, інжинірингові, інформаційні, банківські, страхові організації та установи) з метою скорочення трансакційних витрат на забезпечення трансфертних технологій та прийняття інноваційних рішень.

З огляду на значення вугільної промисловості для сталого розвитку економіки України доцільним є продовження всебічних досліджень, які пов'язані з формуванням інституціонального середовища розвитку у різних його контекстах.

Подальші дослідження розглянутих питань полягають у здійсненні аналізу змін інституціонального середовища інноваційного розвитку промисловості України з урахуванням галузевої специфіки.

Література

1. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади: навч. посіб. / Ю.М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.
2. Амоша О.І. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика / О.І. Амоша, І.П. Булеев, Г.З. Шевцова // Економіка промисловості. – 2007. – № 1. – С. 3–9.
3. Вишневский В. Инновации, институты и эволюция / В. Вишневский, В. Дементьев // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 41–62.
4. Архієреєв С.І. Формування ринкового інституціонального середовища інноваційної діяльності / С.І. Архієреєв, Н.М. Волоснікова // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – Сер. Економічна. – 2004. – Вип. 76. – С. 17–22.
5. Пестова О.А. Інституціональні аспекти теорії інноваційного розвитку / О.А. Пестова // Академічний огляд. – 2011. – № 2 (35). – С. 38–45.
6. Гусев В.О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки: навч. посіб. / В.О. Гусев. – К.: Нац. академія державного управління, 2007. – 60 с.